

LO

lo@lo.no

Dato 14.09.2021

Hørings svar til LO: Høring NOU 2021:9 Den norske modellen og fremtidens arbeidsliv - Utredning om tilknytningsformer og virksomhetsorganisering

Creo vil komme med innspill på to for oss svært viktige områder som også Fougner-utvalget (egentlig flertallet i utvalget) har pekt særskilt på; Tydeliggjøring av arbeidstaker og arbeidsgiverbegrepet, og behovet for å utrede et sosialt sikkerhetsnett for selvstendig næringsdrivende og frilansere. I forlengelsen av behovet for et sosialt sikkerhetsnett vil vi også komme med et innspill på hvordan det kan opptjenes tjenestepensjon på de inntektene kunstnerne faktisk har.

Arbeidstaker og arbeidsgiverbegrepet må avklares og arbeidsmiljølovens begrepsapparat tydeliggjøres.

Mange kunstnere og kulturarbeidere opplever at de ikke får arbeidsoppdrag uten å måtte ta dem i egen næring. I mange av disse situasjonene er dette snakk om «uekte» og påtvungne næringsoppdrag. Hvis man krever å være lønsmottaker/ansettes risikerer man at oppdraget gis til en annen.

Konsekvensen av å være selvstendig næringsdrivende er at man mister trygderettigheter, står uten yrkesskadeforsikring og at arbeidsmiljøloven og fremforhandlede tariff- og normalavtaler ikke gjelder. Vi mener at arbeidsrettslige verneregler må gjelde hvis avtalen forventer eller stiller krav om arbeidsplikt.

Vi er av den klare oppfatning at på bakgrunn av den situasjonen svært mange av våre medlemmer er i, samt andre personer i lignende situasjoner, er det grunn til å reise spørsmålsteget ved om de avtalte tilknytningsforholdene vi i dag ser mellom enkeltpersonene som kontraktsmotparter og arrangører reelt sett er å definere som et ansettelsesforhold. Vår oppfatning, som er basert på en generell helthetsvurdering der momenter som risiko for resultatet, styrings- og instruksjonsrett, samt personlig arbeidsprestasjon og omfanget av denne, vil innebære at de fleste i realiteten er å anse som arbeidstakere. Videre vil avtalt ansvar for utstyr og driftsmidler, samt det vi ofte ser knyttet til kontraktens mange bestemmelser som er parallelle til ordinære ansettelsesavtaler, tilsa at det egentlig er tale om midlertidige ansettelsesforhold, jf. arbeidsmiljølovens § 14-9. ***Dette må presiseres og avgrenses tydelig i arbeidet med å stramme inn arbeidstaker- og arbeidsgiverbegrepene i arbeidsmiljøloven.***

Konsekvensen av at det reelt sett burde ha foreligget et ansettelsesforhold er at vedkommende da burde ha hatt sosiale rettigheter som ordinære ansatte, Som rett til dagpenger, omsorgspenger og sykepenger, samt det som er aktualisert gjennom koronakrisen, at vedkommende har krav på å være omfattet av lønnsgarantiordningen i forbindelse med konkurs hos arrangør/oppdragsgiver.

Utgangspunktet for vurderingen av om et tilknytningsforhold er et ansettelsesforhold beror på en vurdering av det reelle innholdet i tilknytningsforholdet. Det burde således være av liten eller ingen relevans hvilken betegnelse kontrakten har fått eller andre formaliteter som fremgår av kontraktsteksten, men som ikke er i overensstemmelse med realiteten i tilknytningsforholdet. Dessverre er ikke virkeligheten for våre medlemmer slik i dag.

Avgjørelsen av spørsmålet om det foreligger et ansettelsesforhold eller om det foreligger et selvstendig oppdragsforhold, bør i fremtiden bero på en helthetsvurdering av tilknytningsforholdet mellom partene. Langt på vei kan momentene i en slik helthetsvurdering deles inn i tre grupper; (1) momenter tilknyttet risikofordeling, instruksjons- og styringsrett, (2) momenter knyttet til personlig arbeidsplikt og omfanget av denne og (3) momenter knyttet til utstyr og driftsmidler.

Det sosiale sikkerhetsnettet for frilansere og selvstendig næringsdrivende kunstnere må utredes og styrkes.

Alle i Norge skal i prinsippet ha like rettigheter, men kunstnere faller ofte gjennom det sosiale sikkerhetsnettet. Kunstnere har lav gjennomsnittslønn. Midlertidige arbeidsforhold og kombinasjonen av ulike tilknytningsmodeller bidrar også til at kunstnere får mindre igjen for velferdsytelsene enn andre.

Systemet er svært komplisert, og delvis basert på skjønn, noe som kan være krevende i møte med varierende kompetanse hos NAV når det gjelder våre gruppers særskilte arbeidssituasjon.

Koronapandemien har fungert som forstørrelsesglass for disse problemstillingene, og har vist at i situasjoner hvor kunstnere og kulturarbeidere blir arbeidsledige har de i utgangspunktet ingen sikring.

Regelverket for trygdeytelser gir i dag frilansere og selvstendig næringsdrivende dårligere vilkår enn arbeidstakere. Det rammer særlig næringsdrivende med lav inntekt og kunstnere med vekslende tilknytningsform. De kunstneriske næringsvirksomhetene er sårbare fordi produktet ofte er uløselig knyttet til innehaveren. Kostnadene og administrasjonsbyrden ved drift av aksjeselskap er fortsatt for omfattende til at det er hensiktsmessig å opprette AS for virksomheter med lav omsetning.

En utfordring for selvstendig næringsdrivende er at alle skattefradrag fører til redusert overskudd og til dårligere økonomisk grunnlag for trygdeytelser. En mulig forbedring kan være at det innføres minstefradrag på næringsinntekt, tilsvarende dagens minstefradrag på lønnsinntekt. Samtidig må det ses på om det er mulig å fjerne den negative effekten investeringer i egen næringsvirksomhet har for beregningsgrunnlaget av trygdeytelser.

Konsekvensene av ingen dekning fra første dag og deretter dekningsgrad på bare 80 prosent i dagens sykepengeordning for selvstendig næringsdrivende gjør det vanskelig å overleve for langtidssykemeldte. Spesielt rammer dette lavtlønte. Dagens system med frivillig tilleggstrygd er ment å være en selvfinansierende forsikringsordning. Den er mer å betrakte som en kommersiell forsikringsordning enn en sosial tilleggsordning for å dekke opp for manglende lovfestede rettigheter. Premien er også uforutsigbar og endres hyppig, noe som er svært krevende for kunstnere som oftest både har lav, og svært variabel inntekt. Tilleggsforsikringen for næringsdrivende er også svært kostbar.

En enkel og raskt forbedring i sykepengedekningen for selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) vil være å øke denne til 100 prosent fra 17. sykedag.

En annen utfordring er at forsikringsordningen ikke legger til rette for de med kombinerte inntekter. Hvis man både er frilanser og selvstendig næringsdrivende kan man etter lovendringen som trådte i kraft 1.1.19, kun tegne forsikring for næringsdelen av sitt virke, uansett hvor lav næringsinntekten er. Dette har fratatt mange av våre medlemmer muligheten for å tegne tilleggsforsikring for de første 16 sykedagene.

Tilleggsforsikringsordningen må derfor endres slik at de med kombinerte inntekter frilansere/næringsdrivende kan tegne forsikring også for frilansdelen av sitt virke.

Prinsippet om at tilleggsforsikringen for frilansere/ næringsdrivende skal være selv bærende må også endres, og Staten må ta ansvar for at også frilansere og selvstendig næringsdrivende får en reell mulighet til å sikre en akseptabel sykepengedekning.

Det må legges til rette for at det kan opptjenes tjenestepensjon på de inntektene kunstnerne faktisk har.

Nærmere halvparten av kunstnerne har ingen tjenestepensjonsordning og er i hovedsak henvist til alderspensjon fra folketrygden som den eneste inntekten i alderdommen.

Det må legges til rette for at det kan opptjenes tjenestepensjon på de inntektene kunstnerne *faktisk* har. Pensjon fra første dag og første krone er en avgjørende brikke, og med innføringen av egen pensjonskonto er et vesentlig, strukturelt element på plass.

Svært mange kunstnere er ikke arbeidstakere, men frilansere og/eller selvstendig næringsdrivende. Mange har en kombinasjon av så godt som alle ulike tilknytningsformer. Korte ansettelse, sporadiske frilansoppdrag og arbeid i enkeltpersonforetak gjør at mange kunstnere i dag faller mellom to (eller flere) stoler.

Det bør derfor være en målsetting at man på sikt må sikres pensjonsrettigheter på frilansinntekter (inntekter fra ikke-ansatt lønnsarbeid), arbeidsstipender mv., og også få mulighet til å opparbeide seg tjenestepensjonsrettigheter på inntekter fra oppdrag.

Løsningen med egen pensjonskonto bør på sikt legges til rette for å samle ulike typer pensjon fra alle ulike tilknytningsformer på en hensiktsmessig og god måte.

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in blue ink that reads "Hans Ole Rian".

Hans Ole Rian
Forbundsleder
Creo – forbundet for kunst og kultur